

1. Що таке загальна середня освіта та чи є вона обов'язковою?

Загальна середня освіта - цілеспрямований процес оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво засобами пізнавальної і практичної діяльності, результатом якого є інтелектуальний, соціальний і

фізичний розвиток особистості, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності.

Відповідно до ст.3 Закону України «Про загальну середню освіту», загальна середня освіта є обов'язковою основною складовою безперервної освіти.

Громадянам України, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, забезпечується доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти у державних і комунальних навчальних закладах.

Громадяни України мають право на здобуття повної загальної середньої освіти у приватних навчальних закладах.

Відповідальність за здобуття повної загальної середньої освіти дітьми покладається на їх батьків, а дітьми, позбавленими батьківського піклування, - на осіб, які їх замінюють, або навчальні заклади, де вони виховуються.

2. Які права та обов'язки мають батьки щодо набуття освіти дітьми?

Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості.

На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини.

Відповідно до норм Закону України «Про освіту» батьки та особи, які їх замінюють, зобов'язані:

- постійно дбати про фізичне здоров'я, психічний стан дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей;

- поважати гідність дитини, виховувати працелюбність, почуття доброти, милосердя, шанобливе ставлення до державної і рідної мови, сім'ї, старших за віком, до народних традицій та звичаїв;

- виховувати повагу до національних, історичних, культурних цінностей українського та інших народів, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання та навколишнього природного середовища, любов до своєї країни;

- сприяти здобуттю дітьми освіти у навчальних закладах або забезпечувати повноцінну домашню освіту відповідно до вимог щодо

її змісту, рівня та обсягу;

- виховувати повагу до законів, прав, основних свобод людини.

Держава надає батькам і особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків, захищає права сім'ї.

Батьки або особи, які їх замінюють, мають право:

- вибирати навчальний заклад для неповнолітніх дітей;

- обирати і бути обраними до органів громадського самоврядування навчальних закладів;

- звертатися до державних органів управління освітою з питань навчання, виховання дітей;

- захищати у відповідних державних органах і суді законні інтереси своїх дітей.

3. Який порядок зарахування дитини до школи?

Діяльність загальноосвітнього навчального закладу регламентується статутом, який затверджується власником (для державних та комунальних загальноосвітніх навчальних закладів - відповідним органом управління освітою) та реєструється місцевим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування.

У статуті загальноосвітнього навчального закладу зазначається порядок зарахування дитини. За загальним правилом місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування закріплюють за загальноосвітніми навчальними закладами відповідні території обслуговування і до початку навчального року обліковують учнів, які мають їх відвідувати. Зарахування учнів до загальноосвітнього навчального закладу проводиться наказом директора, що видається на підставі заяви батьків, за наявності медичної довідки встановленого зразка і відповідного документа про освіту (крім учнів першого класу).

Наповнюваність класів загальноосвітніх навчальних закладів не повинна перевищувати 30 учнів. У загальноосвітніх навчальних закладах, розташованих у селах, селищах, кількість учнів у класах визначається демографічною ситуацією, але повинна становити не менше п'яти осіб. При меншій кількості учнів у класі заняття проводяться за індивідуальною формою навчання.

4. Які права має учень загальноосвітнього навчального закладу?

Учень має право:

- на освіту, що здійснюється високопрофесійними вчителями;

- на належний рівень матеріально-технічного забезпечення навчального процесу;

- розвивати у школі свої здібності та таланти;
- вибирати профіль навчання;
- брати участь в конкурсах, олімпіадах, конференціях тощо;
- за потребою отримати професійну допомогу робітників школи;
- оскаржити та перездати тематичну, семестрову та річну оцінки;
- впливати на рішення вчителів та адміністрації, що безпосередньо стосується учнів;
- вносити пропозиції з питань організації та умов навчального процесу, відпочинку та побуту учнів;
- зберігати індивідуальність, бути особою, яку поважають як особистість, що має свій власний стиль у поведінці та одязі;
- бути захищеним від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи та зловживання;
- мати вільний час для розваг та особистої творчості;
- вільно висловлювати свої думки та переконання, шукати, отримувати та передавати інформацію різними засобами;
- обирати та бути обраним у органи шкільного самоврядування.

При реалізації своїх прав учень повинен виконувати встановлені правила поведінки учнів, внутрішнього розкладу, статут школи, систематично та глибоко оволодівати знаннями, практичними навичками, уміннями, дотримуватися моральних та етичних норм, дбайливо ставитися до шкільного майна.

5. Які форми покарання можуть бути застосовані у школах до учнів за провину?

Питання, які стосуються випадків та порядку застосування у школах покарань (у тому числі і відрахування із школи) до учнів за провину, врегульовуються статутом школи та внутрішніми правилами поведінки.

При здійсненні навчального процесу педагогічні працівники зобов'язані:

- настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, відданості, патріотизму, гуманізму, доброти, стриманості, працелюбства, поміркованості, інших добродійностей;
- виховувати у дітей повагу до батьків, жінок, старших за віком, народних традицій та звичаїв, національних, історичних, культурних цінностей України, її державного і соціального устрою, дбайливе ставлення до історико-культурного та природного

середовища країни;

- готувати учнів до свідомого життя в душі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;

- дотримуватися педагогічної етики, моралі, поважати гідність дитини;

- захищати дітей від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, запобігати вживанню ними алкоголю, наркотиків, іншим шкідливим звичкам.

6. Які існують навчальні заклади для дітей, які потребують соціальної допомоги та реабілітації?

Для дітей, які не мають необхідних умов для виховання і навчання в сім'ї, створюються загальноосвітні школи-інтернати.

Для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, створюються школи-інтернати, дитячі будинки, в тому числі сімейного типу, з повним державним утриманням.

Для дітей, що потребують тривалого лікування, створюються дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні санаторні школи-інтернати, дитячі будинки. Навчальні заняття з такими дітьми проводяться також у лікарнях, санаторіях, вдома.

Для осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, школи, дитячі будинки, дошкільні та інші навчальні заклади з утриманням за рахунок держави.

Для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання, створюються загальноосвітні школи і професійно-технічні училища соціальної реабілітації.

7. Як забезпечується соціальний захист учнів загальноосвітніх навчальних закладів?

Відповідно до ст.21 Закону України «Про загальну середню освіту» учням (вихованцям) загальноосвітніх навчальних закладів може надаватися додаткова соціальна і матеріальна допомога за рахунок коштів центральних органів виконавчої влади та місцевих бюджетів, коштів юридичних і фізичних осіб України та громадян, які проживають за її межами, а також коштів фонду загальнообов'язкового навчання та за рахунок інших надходжень.

Учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів, незалежно від підпорядкування, типів і форм власності мають право на пільговий проїзд міським та приміським пасажирським транспортом у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості забезпечуються транспортом для проїзду до місця навчання і додому безоплатно.

Діти з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату забезпечуються засобами індивідуальної корекції в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Вихованці шкіл-інтернатів усіх типів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають на повному державному утриманні. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які навчаються в інших загальноосвітніх навчальних закладах, забезпечуються харчуванням, одягом та іншими послугами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Утримання вихованців, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах) здійснюється за рахунок держави.

Діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, працевлаштовуються або продовжують навчання згідно з одержаною освітою у порядку, встановленому законодавством України.

Крім соціального захисту учнів загальноосвітніх закладів держава здійснює охорону та зміцнення здоров'я учнів (вихованців) шляхом забезпечення

у загальноосвітніх навчальних закладах безпечних та нешкідливих умов навчання, режиму роботи, умов для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, формування гігієнічних навичок та засад здорового способу життя учнів (вихованців).

Учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від підпорядкування, типів і форм власності забезпечуються медичним обслуговуванням, що здійснюється медичними працівниками, які входять до штату цих закладів або відповідних закладів охорони здоров'я, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Заклади охорони здоров'я разом з органами управління освітою та органами охорони здоров'я щорічно забезпечують безоплатний медичний огляд учнів (вихованців), моніторинг і корекцію стану здоров'я, проведення лікувально-профілактичних заходів у загальноосвітніх навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форм власності.

Відповідальність за організацію харчування учнів (вихованців) у загальноосвітніх навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, дотримання в них вимог санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм покладається на засновників (власників), керівників цих навчальних закладів. Норми та порядок організації харчування учнів (вихованців) у загальноосвітніх навчальних закладах встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Контроль за охороною здоров'я та якістю харчування учнів (вихованців) покладається на органи охорони здоров'я.

8. За чий рахунок фінансується утримання та розвиток матеріально-технічної бази загальноосвітньої школи?

Утримання та розвиток матеріально-технічної бази загальноосвітніх навчальних закладів фінансується за рахунок коштів засновників (власників) цих закладів.

Вимоги до матеріально-технічної бази загальноосвітніх навчальних закладів визначаються відповідними будівельними і санітарно-гігієнічними нормами і правилами, а також типовими переліками обов'язкового навчального та іншого обладнання (в тому числі корекційного), навчально-методичних та навчально-наочних посібників, підручників, художньої та іншої літератури.

Фінансування державних та комунальних навчальних закладів освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, а також додаткових джерел фінансування.

Якщо дитина навчається у державному або комунальному загальноосвітньому навчальному закладі, обов'язкове стягнення плати з батьків для придбання матеріалів для забезпечення навчального процесу (обладнання для навчальних кабінетів, підручники тощо) або проведення ремонтних робіт у школі є неправомірним.

Але законодавством не забороняється прийом добровільних грошових внесків, матеріальних цінностей від підприємств, установ, організацій, окремих громадян.

9. Що робити учню, якщо у нього виникла конфліктна ситуація з вчителем?

У першу чергу слід проаналізувати ситуацію, що виникла, та сформулювати свої претензії або незгоду з рішенням вчителя.

Якщо самостійно конфлікт вирішити не вдалося, необхідно звернутися за допомогою до батьків або шкільного психолога. Батьки учня вправі звернутися до адміністрації школи з відповідною заявою. При вирішенні конфліктної ситуації будуть вивчені пояснення обох сторін, пояснення свідків (якщо вони є).

У випадку не вирішення конфлікту на рівні адміністрації школи, батьки вправі звернутися до відповідного відділу освіти.

Якщо буде встановлено, що у конфліктній ситуації з боку педагогічного працівника мало місце застосування будь-яких форм фізичного або психічного насильства, його буде притягнуто до відповідальності.

У випадку спричинення дитині в результаті конфлікту з боку вчителя шкоди здоров'ю або моральної шкоди, батьки вправі звернутися до правоохоронних органів (суду).

10. Як відшкодувати шкоду, заподіяну дитині під час знаходження у школі від дії іншого учня?

Відповідно до ст. 1178 Цивільного Кодексу України шкода, завдана малолітньою особою (тобто дитиною, яка не досягла чотирнадцяти років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, — якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою.

Якщо малолітня особа завдала шкоди під час перебування під наглядом навчального закладу, закладу охорони здоров'я чи іншого закладу, що зобов'язаний здійснювати нагляд за нею, а також під наглядом особи, яка здійснює нагляд за малолітньою особою на підставі договору, ці заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду, якщо вони не доведуть, що шкоду було завдано не з їхньої вини.

11. Які категорії осіб мають пільгове право на зарахування до вищого навчального закладу?

Відповідно до Умов прийому до вищих навчальних закладів, які затверджено наказом Міністерства освіти та науки України від 05.02.2007 р. №84, у правилах прийому до вищого навчального закладу, незалежно від конкурсу при вступі на певний напрям підготовки (спеціальність), можуть установлюватись особливі умови участі в конкурсі та форми проведення вступних випробувань (співбесіда, попереднє тестування, творчі конкурси, спортивні змагання, олімпіади, атестаційні іспити тощо).

Ці особливі умови можуть установлюватись для таких осіб, які досягли високих успіхів у навчанні:

- випускників старшої школи (повна загальна середня освіта), нагороджених золотою (срібною) медаллю;
- випускників старшої школи, нагороджених похвальною грамотою "За особливі досягнення у вивченні окремих предметів", якщо вони вступають на напрями підготовки (спеціальності), для яких профільними є вступні випробування з цих предметів;
- випускників основної школи (базова загальна середня освіта), які мають свідоцтво про базову загальну середню освіту з відзнакою (при вступі на навчання на основі базової загальної середньої освіти);
- випускників вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації та професійно-технічних навчальних закладів, які отримали дипломи з відзнакою;
- призерів III етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук з базових предметів і спеціальних дисциплін та призерів III етапу Всеукраїнських конкурсів фахової майстерності учнів випускних курсів професійно-технічних навчальних закладів;
- переможців II туру Всеукраїнського конкурсу творчих учнівських робіт "Вчитель - моє покликання" при вступі на спеціальності напряму "педагогічна освіта";
- випускників системи довузівської підготовки вищого навчального закладу, а також випускників коледжів, технікумів, училищ, професійно-технічних навчальних закладів, гімназій, ліцеїв і середніх загальноосвітніх шкіл, що входять до навчальних комплексів на базі цих вищих навчальних закладів або мають з ними відповідні угоди, якщо в документі про освіту випускників – оцінки тільки достатнього та високого рівня ("7" - "12" балів для випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти).

Поza конкурсом при одержанні вступних оцінок не нижче 4 - 12 балів за 12-бальною шкалою оцінювання знань зараховуються:

- особи, яким Законом України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" надане таке право;
- діти-сироти та діти, які залишилися без піклування батьків;
- інваліди I та II груп та діти-інваліди віком до 18 років, яким не протипоказане навчання за обраним напрямом (спеціальністю);
- особи, яким Законом України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" надане таке право;
- діти, чиї батьки загинули або стали інвалідами на вугледобувних підприємствах, при вступі на навчання за гірничими спеціальностями;
- діти військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань, працівників правоохоронних органів, які загинули під час виконання службових обов'язків;
- особи, яким Законом України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" надане таке право при вступі до вищих військових навчальних закладів та військових підрозділів вищих навчальних закладів.

За інших рівних умов переважне право на зарахування до вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації та професійно-технічних навчальних закладів мають інваліди та діти з малозабезпечених сімей, у яких:

- обидва батьки є інвалідами;
- один з батьків – інвалід, а інший помер;
- одинока матір з числа інвалідів;
- батько–інвалід, який виховує дитину без матері.